

**BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM HÀ NỘI**

ĐỖ THỊ HÀ GIANG

THƠ ĐIỀN VIÊN ĐỜI ĐƯỜNG

Chuyên ngành: Văn học Trung Quốc

Mã số: 62.22.02.46

LUẬN ÁN TIẾN SĨ NGỮ VĂN

NGƯỜI HƯỚNG DẪN KHOA HỌC:

PGS.TS. Trần Lê Bảo

Hà Nội - năm 2014

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài	1
2. Mục đích nghiên cứu.....	2
3. Ý nghĩa khoa học của đề tài nghiên cứu	2
4. Phạm vi nghiên cứu.....	3
5. Phương pháp nghiên cứu	4
6. Cấu trúc của luận án.....	4
Chương 1. TỔNG QUAN VỀ VẤN ĐỀ NGHIÊN CỨU	5
1.1. Về cách gọi tên thi phái điền viên	5
1.2. Về đặc trưng nội dung và nghệ thuật của thơ điền viên	15
1.3. Về các nhà thơ tiêu biểu của thi phái.....	17
1.4. Điểm trống khoa học trong nghiên cứu thơ điền viên.....	21
Chương 2. CỘI NGUỒN VĂN HÓA CỦA THƠ ĐIỀN VIÊN ĐỜI ĐƯỜNG	23
2.1. Khởi nguyên của một nền văn hoá.....	23
2.2. Tôn giáo và triết học.....	26
2.2.1. Tôn giáo nguyên thủy.....	26
2.2.2. Nho gia	27
2.2.3. Đạo gia - Đạo giáo	30
2.2.4. Phật giáo.....	34
2.3. Phong tục tập quán và văn hoá tâm linh.....	36
2.3.1. Từ thói quen cư trú nguyên thủy đến nghệ thuật viên lâm	36
2.3.2. Phong tục nghi lễ dân gian.....	40
2.3.3. Văn hoá ứng xử: ẩn sĩ Trung Hoa và vấn đề vui thú điền viên	43
2.4. Sự ra đời của thơ điền viên Trung Hoa.....	46
2.4.1. Thơ điền viên	46
2.4.2. Từ Đào Uyên Minh... ..	52
2.4.3. Đến phong khí Thịnh Đường	57
Tiểu kết chương 2:	62
Chương 3. CẢNH VẬT VÀ TÂM THỨC NHÀ THƠ TRONG THƠ ĐIỀN VIÊN ĐỜI ĐƯỜNG	63
3.1. Mối quan hệ giữa cảnh vật và tâm thức nhà thơ.....	63
3.2. Miêu tả cảnh sắc điền viên	68

3.2.1. <i>Ám áp, thân thuộc</i>	70
3.2.2. <i>Trong sáng, thanh tao</i>	75
3.3. Phác họa cuộc sống ẩn dật	84
3.3.1. <i>Quần quýt, giao hòa với thiên nhiên</i>	85
3.3.2. <i>Thân mật, gắn bó với con người</i>	89
3.4. Gửi gắm tâm tình thi nhân	93
3.4.1. <i>Khao khát tự do</i>	96
3.4.2. <i>Mong cầu nhàn hạ</i>	99
3.4.3. <i>Hướng về thanh hư</i>	103
Tiểu kết chương 3:	108
Chương 4. CHẤT HỌA TRONG THƠ ĐIỀN VIÊN ĐỜI ĐƯỜNG	109
4.1. Thơ ca và hội họa	109
4.2. Luật viễn cận của thơ điền viên đời Đường	112
4.2.1. <i>Phép tam viễn: những phối cảnh không gian đa chiều</i>	113
4.2.2. <i>Điểm nhìn di động: những phối cảnh "tẩu mã", "điều phi"</i>	118
4.3. Màu sắc hội họa trong thơ điền viên đời Đường	123
4.3.1. <i>Quan niệm về màu sắc trong hội họa Trung Hoa</i>	123
4.3.2. <i>Sắc màu "thanh lục" trong thơ điền viên</i>	125
4.3.3. <i>Sắc màu "thủy mặc" trong thơ điền viên</i>	130
4.4. Nghệ thuật cấu trúc của bức tranh trong thơ điền viên đời Đường	135
4.4.1. <i>Cấu trúc tán</i>	136
4.4.2. <i>Cấu trúc tụ</i>	139
4.4.3. <i>Cấu tứ</i>	142
4.4.3.1. <i>Thực - Hư tương sinh</i>	144
4.4.3.2. <i>Tĩnh - Động giao hòa</i>	146
Tiểu kết chương 4:	148
KẾT LUẬN	149
DANH MỤC CÔNG TRÌNH CỦA TÁC GIẢ	152
DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO	153
PHỤ LỤC 1	163
PHỤ LỤC 2	197

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

1.1. Gần 3000 năm trước đây, ở đất nước tươi đẹp nơi phù sa hai con sông vĩ đại Hoàng Hà và Dương Tử bồi đắp nên, người ta đã nghe vang những lời ca nồng đượm mà thanh tao, ngọt ngào mà trang nhã, tình tứ mà phiêu du "*Quan quan thư cưu, tại hà chi châu, yếu điệu thực nữ, quân tử hảo cầu*". Phải chăng vì thế mà nhân loại gọi đất nước ấy là xứ sở của thi ca? Rất có thể. Nhưng, cái phong vận độc đáo tạo nên chân dung *thi quốc* ấy không phải Kinh Thi mà chính là *khí lực Đường thi*. Đó là đỉnh cao của thi ca nhân loại, trải qua hơn 1000 năm, vẫn giữ nguyên sức quyến rũ với những người quan tâm và yêu thích nghệ thuật thơ ca. Trong thế giới Đường thi, thơ điền viên là mảng thơ nổi bật với tên tuổi của những thi nhân kiệt xuất như Vương Duy, Mạnh Hạo Nhiên, Trừ Quang Hy, Vi Ứng Vật, Liễu Tông Nguyên... Mảng thơ này cùng thơ sơn thủy, thơ biên tái, thơ du tiên, thơ du hiệp, thơ vịnh vật, thơ vịnh sử... đã tạo nên diện mạo *kính vạn hoa* thống nhất, đa dạng và sức sống mãnh liệt cùng sinh khí tràn trề của thơ Đường. Ở nước ta, cho tới nay, chưa có công trình nghiên cứu nào mang tính chuyên biệt đề cập đến thơ điền viên đời Đường với tư cách một loại hình độc đáo, dù người ta đã bàn rất nhiều đến thơ điền viên như một trường lưu không thể thiếu trong nguồn chảy bất tận của Đường thi. Đa số nhà nghiên cứu ghép thơ điền viên với thơ sơn thủy thành một dòng gọi là *thơ sơn thủy điền viên* và đánh giá nó là một dòng thơ nổi bật đời Đường có nhiều thành tựu xuất sắc, mang cảm xúc chủ đạo của phần lớn thi nhân đời Đường với những đại diện xuất chúng như Vương Duy, Mạnh Hạo Nhiên... Các công trình nghiên cứu đã công bố đều có khuynh hướng đi sâu khai thác những phương tiện nghệ thuật cơ bản và những tư tưởng nội dung chủ yếu của thơ sơn thủy điền viên. Vấn đề nghiên cứu thơ điền viên trong tương quan độc lập với thơ sơn thủy dưới góc nhìn từ cội nguồn văn hoá Trung Hoa là một vấn đề mới. Vì vậy, chúng tôi muốn dành niềm ưu ái đặc biệt cho thơ điền viên, không chỉ bởi vị trí quan trọng của nó mà còn hơn thế nữa, bởi sức tác động đầy mãnh lực với đời sống nội tâm con người.

1.2. Việc nghiên cứu thơ Đường không chỉ giúp chúng ta có cái nhìn sâu sắc về văn hoá Trung Hoa mà còn cung cấp một chìa khóa góp phần giải mã thơ ca dân tộc, nên thơ ca chịu ảnh hưởng sâu đậm phong khí thơ ca Trung Hoa, đặc biệt là phong cốt

Thịnh Đường. Với đề tài này, chúng tôi có tham vọng góp phần làm sáng tỏ hơn sự tiếp biến văn hóa giữa hai nền văn hóa Trung Quốc và Việt Nam. Chúng tôi hi vọng luận án này sẽ bổ sung lượng kiến thức nhất định về Đường thi cho thực tiễn giảng dạy thơ Đường (và không chỉ riêng thơ Đường) trong nhà trường của chúng ta hiện nay.

Vì những lý do trên, chúng tôi chọn đề tài "**Thơ điền viên đời Đường**".

2. Mục đích nghiên cứu

2.1. Khám phá thơ điền viên từ cội nguồn văn hoá Trung Hoa. Triết học, tôn giáo, phong tục tập quán và văn hóa tâm linh của người Trung Hoa ít nhiều đều có ảnh hưởng tới đặc trưng thơ điền viên và tâm thức thi nhân, cho nên tìm về cội nguồn văn hoá Trung Hoa là một cách để khám phá sâu sắc hơn, thấu triệt hơn một trong những dòng thơ chủ đạo gần như mang khí vận của toàn Đường thi này.

2.2. Tìm hiểu một số đặc trưng nội dung cũng như nghệ thuật nổi bật của thơ điền viên đời Đường, qua đó tìm hiểu thế giới nội tâm phong phú của các thi nhân điền viên từ cội nguồn sâu thẳm của tâm thức truyền thống Trung Hoa.

2.3. Khẳng định vị trí quan trọng của thơ điền viên trong dòng chảy thơ Đường nói riêng, trong nền thi ca Trung Hoa nói chung đồng thời thấy được mối quan hệ giữa nó với những loại hình nghệ thuật khác (hội họa, điêu khắc, âm nhạc...) trong thế giới tinh thần phong phú của đời sống con người cùng những ảnh hưởng không chỉ ở phạm vi trong nước, đặc biệt là ảnh hưởng tới thơ ca trung đại Việt Nam.

3. Ý nghĩa khoa học của đề tài nghiên cứu

Khám phá văn học dưới góc nhìn văn hóa là một hướng soi chiếu khá mới trong nghiên cứu văn học hiện nay, luận án này khám phá thơ điền viên đời Đường qua việc giải mã văn hóa Trung Hoa góp phần cung cấp một cách nhìn mới về thơ điền viên, tạo điều kiện thuận lợi cho việc nghiên cứu, giảng dạy thơ Đường ở Việt Nam.

Thực hiện đề tài này, chúng tôi mong muốn góp phần khẳng định vị thế đặc biệt quan trọng không thể thay thế của dòng thơ điền viên trong toàn cảnh thơ Đường. Đây có thể xem là chuyên luận đầu tiên ở nước ta nghiên cứu có chiều sâu về riêng mảng thơ điền viên đời Đường.

Những đóng góp mới của luận án:

Luận án đưa ra khái niệm “thơ điền viên đời Đường”, nhấn mạnh những đặc điểm riêng biệt của nó, khác với thơ điền viên Trung Hoa nói chung, cũng khác với thơ điền

viên đời Tấn và thơ điền viên đời Tống của những tên tuổi trứ danh như Đào Uyên Minh, Phạm Thành Đại trong lịch sử thơ điền viên Trung Quốc.

Từ hướng tiếp cận văn hóa, luận án cho thấy cội nguồn sâu xa làm nảy sinh một hiện tượng có thể xem là “đặc sản” của nền văn hóa và văn học Trung Hoa - thơ điền viên - từ lúc phôi thai đến thời kỳ phát triển thành một dòng thơ nổi tiếng đời Đường.

Luận án không tập trung vào các đặc điểm nội dung và nghệ thuật đơn thuần của thơ điền viên mà đặc biệt quan tâm tới sự kết hợp hài hòa của hai yếu tố này để tạo nên những cảnh giới nghệ thuật độc đáo, đi sâu khám phá đặc trưng cơ bản, cốt lõi của thơ điền viên trên ba phương diện: miêu tả cảnh sắc điền viên, phác họa cuộc sống ẩn dật và tâm thức của thi nhân.

Luận án khảo sát, thống kê và phân tích, đánh giá chi tiết những bài thơ điền viên đời Đường của hai thi nhân xuất sắc Vương Duy, Mạnh Hạo Nhiên đồng thời quan tâm đến một số thi nhân khác cùng thi phái, cho phép người đọc có cái nhìn tổng hợp, khái quát đồng thời rất cụ thể ở dòng thơ này. Phụ lục các bài thơ điền viên của luận án là tư liệu khảo cứu hữu ích cho người đọc.

Luận án bổ sung thêm một hướng tìm hiểu thơ Đường từ góc độ đề tài bên cạnh các hướng tìm hiểu quen thuộc từ góc độ thể loại, cấu trúc, ngôn ngữ..., góp phần làm phong phú hơn diện mạo nghiên cứu thơ Đường ở Việt Nam.

4. Phạm vi nghiên cứu

Dòng thơ điền viên đời Đường có nhiều đại diện xuất sắc, chúng tôi quan tâm đến thơ của các thi nhân như Trừ Quang Hy, Lưu Trường Khanh, Thường Kiến, Tô Vịnh, Bùi Dịch, Vi Ứng Vật, Liễu Tông Nguyên... nhưng chúng tôi chỉ chọn thơ của Vương Duy, Mạnh Hạo Nhiên làm đối tượng nghiên cứu chính, bởi vì đây là hai đại diện xuất sắc nhất của dòng thơ này. *Toàn Đường thi* của Bành Định Cầu chép thơ Vương Duy và Mạnh Hạo Nhiên tổng có 630 bài (382 bài của Vương Duy, 248 bài của Mạnh Hạo Nhiên), nhưng trong đó chỉ có 235 bài thơ điền viên theo quan điểm nghiên cứu của chúng tôi, 235 bài thơ này trong *Toàn Đường thi* là đối tượng khảo sát chính của luận án. *Toàn Đường thi* cũng chép thơ Vương Tích 42 bài, Bùi Dịch 29 bài, Tô Vịnh 36 bài, Trừ Quang Hy 188 bài, Thường Kiến 51 bài, Lưu Trường Khanh 505 bài, Vi Ứng Vật 502 bài, Liễu Tông Nguyên 153 bài, mặc dù các thi nhân này đều thuộc dòng thơ điền viên song không phải tất cả 1.506 bài thơ này đều là thơ điền viên. Trong phạm vi

luận án, chúng tôi chỉ sử dụng một số ít bài mang đậm sắc thái thơ điền viên trong số 1.506 bài thơ đó. Chúng tôi sử dụng nguyên tác chữ Hán trong *Toàn Đường thi*, bên cạnh đó có sự tham khảo, đối chiếu với các cuốn thơ Đường đã được dịch ra tiếng Việt của các dịch giả như Trần Trọng Kim, Khương Hữu Dụng, Nguyễn Hà, Ngô Văn Phú, Nam Trân... đặc biệt là cuốn *Đường thi tuyển dịch* của Lê Nguyễn Lưu.

5. Phương pháp nghiên cứu

Chúng tôi thực hiện luận án này dựa trên hai hướng tiếp cận: tiếp cận văn hóa và tiếp cận thi pháp học, trong đó hướng tiếp cận văn học từ mã văn hóa là chủ đạo.

- Hướng tiếp cận văn hoá: chúng tôi tiến hành giải mã thơ điền viên đời Đường bắt đầu từ mã văn hoá truyền thống Trung Hoa. Với cách tiếp cận này, vấn đề sẽ được nhìn nhận có chiều sâu hơn, được khai thác triệt để hơn.

- Hướng tiếp cận thi pháp học: chúng tôi bắt đầu từ việc miêu tả đặc điểm của các phương thức, phương tiện biểu hiện để thâm nhập hình tượng nghệ thuật, nắm bắt mã văn hoá của các thi nhân.

Để thực hiện luận án này, chúng tôi sử dụng một số phương pháp sau:

- Phương pháp liên ngành: giúp việc đánh giá các vấn đề đầy đủ, thấu triệt hơn.
- Phương pháp thống kê, phân loại: nhằm xác lập cơ sở dữ liệu minh chứng cho những luận điểm trong đề tài.
- Phương pháp phân tích, so sánh: được sử dụng khi triển khai các luận điểm nhằm khai thác sâu hơn những vấn đề nghiên cứu.
- Phương pháp tổng hợp: giúp hệ thống các luận điểm và khái quát hoá những kết luận khoa học.

6. Cấu trúc của luận án

Ngoài các phần mở đầu, kết luận, thư mục tài liệu tham khảo, phụ lục, phần nội dung chính của luận án được trình bày trong 4 chương:

Chương 1: Tổng quan về vấn đề nghiên cứu

Chương 2: Cội nguồn văn hoá của thơ điền viên đời Đường

Chương 3: Cảnh vật và tâm thức nhà thơ trong thơ điền viên đời Đường

Chương 4: Chất họa trong thơ điền viên đời Đường

CHƯƠNG 1. TỔNG QUAN VỀ VĂN ĐỀ NGHIÊN CỨU

1.1. Về cách gọi tên thi phái điền viên

Việc nghiên cứu Đường thi đã bắt đầu ngay từ đời Đường với phạm vi và phương pháp nguyên thủy nhất là tuyển thơ, bình phẩm, thuật sự. Mặc dù chưa có tính khái quát, song những phẩm bình mang khuynh hướng khảo sát toàn diện như Tư Không Đồ thời Văn Đường trong "*Dữ Vương Giá bình thi thư*" thực sự đáng chú ý: "Sau khi Thẩm (Thuyên Kỳ), Tống (Chi Ván) mới nổi lên, kiệt xuất với Giang Ninh, tung hoành phóng túng với Lý (Bạch), Đỗ (Phủ), thật đã đạt đến cực điểm! Hữu Thừa (Vương Duy), Tô Châu (Vi Ứng Vật) thú vị trong trẻo, tựa như gió mát trăng trong. Nguyên (Chấn), Bạch (Cư Di) lực mạnh nhưng khí yếu, là đại thương nhân của đô thị. Lưu Mộng Đắc (Lưu Vũ Tích), Dương Cự Nguyên cũng mỗi người đều có điểm nổi trội" [33,225]. Có thể thấy, dù chưa có sự phân biệt rõ ràng chính xác, nhưng với việc đánh giá cao thi phong giản dị, trong sáng của Vương Duy, Vi Ứng Vật và xếp hai nhà thơ này vào một phong cách, đây có thể xem là nhận định sớm nhất về thi phái điền viên.

Từ đời Tống, Nguyên, Minh, Thanh về sau, lịch sử nghiên cứu Đường thi ngày càng phát triển, việc tuyển bản, tập bổ, biên niên ngày càng hoàn thiện, cách bình phẩm phân tích ngày càng tinh tế, tính khái quát lý luận ngày càng cao. Giới nghiên cứu Đường thi trải qua các thời đại đều quan tâm tới thi phái mà Vương Duy, Mạnh Hạo Nhiên là đại diện. Các cuốn *Chúng diệu tập*, *Nhị diệu tập* của Triệu Sư Tú đời Nam Tống chủ yếu tuyển thơ Vương Duy, Mạnh Hạo Nhiên, Lưu Trường Khanh... cho thấy tác giả có hứng thú đặc biệt với các nhà thơ thuộc thi phái này. Cuốn *Đáp Lý Thiên Anh thư* của Triệu Bình Văn đời Kim thì nói: "Thường thức thơ của cổ nhân, mỗi nhà thơ có cái riêng của mình, nhưng phần nhiều có sự tương đồng về tính chất. Chẳng hạn, Đào Uyên Minh, Tạ Linh Vận, Vi Tô Châu (Vi Ứng Vật), Vương Duy, Liễu Tử Hậu (Liễu Tông Nguyên), Bạch Lạc Thiên thể hiện sự bình dị; Giang Yêm, Bão Minh Viễn (Bão Chiếu), Lý Bạch, Lý Hạ thể hiện sự cao cả lớn lao; Mạnh Đông Dã (Mạnh Giao), Giả Lãng Tiên (Giả Đảo) lại thể hiện cái khí ưu phần bất bình" [33,235]. Dù không trực tiếp gọi tên thi phái nhưng việc sắp xếp các nhà thơ tương đồng về phong cách cùng một dòng thơ cho thấy tác giả đã có ý thức về thi phái đồng thời đã nhận định chính xác về đặc trưng thơ của thi phái điền viên là *bình dị*. Cuốn sách được coi là mẫu mực, xây

dựng được hệ thống cơ sở lý luận hoàn chỉnh trong nghiên cứu Đường thi đời Minh là *Đường thi phẩm vịnh* của Cao Bình có nhận xét: "Niên hiệu Khai Nguyên, Thiên Bảo thì có phiêu dật của Lý Hàn lâm (Lý Bạch), trầm uất của Đỗ Công bộ (Đỗ Phủ); thanh nhã của Mạnh Tương Dương (Mạnh Hạo Nhiên); tinh tế của Vương Hữu thừa (Vương Duy); giản dị chân thực của Trừ Quang Hy...; siêu phàm của Lý Hân, Thường Kiến; đó chính là sự hưng thịnh của thời Thịnh Đường. Niên hiệu Đại Lịch, Trinh Nguyên thì có Vi Tô Châu (Vi Ứng Vật) nhã đạm, Lưu Tùy Châu (Lưu Vũ Tích) nhàn thoáng..." [33,120]. Xem ra những bình luận của tác giả về thi nhân tiêu biểu và thi phong của họ ở các giai đoạn đều chuẩn xác, dù không gọi tên thi phái nhưng Cao Bình nhận xét khá trúng những đặc trưng thường thấy trong thơ của các thi nhân thi phái điển viên. Vương Sĩ Trinh đầu đời Thanh được xem là một nhà thi luận tiêu biểu, chuyên theo đuổi thi phong thanh u cổ đạm của thi phái mà Vương Duy, Mạnh Hạo Nhiên là đại diện. Trong cuốn *Đường hiền tam muội tập* tuyển chọn thơ của thi nhân thời Thịnh Đường, ông coi hai nhà thơ Vương Duy, Mạnh Hạo Nhiên là đứng đầu; phần ngũ ngôn cổ thi trong *Cổ thi tuyển* của ông, từ Trung Đường về sau chỉ chép hai nhà thơ Vi Ứng Vật, Liễu Tông Nguyên. Ông đánh giá rất cao thơ của các nhà thơ theo dòng này, cho rằng thơ của họ làm lộ rõ cái chân diện mục của Đường thi, "ẩn chứa phong lưu, bao hàm vạn vật", đạt tới cái "thần vận", cái "tình vị tự nhiên kỳ diệu, hàm súc thâm thúy..., ý vị sâu sắc mà lại khó nói rõ ra được" [33,249].

Từ thời Ngũ Tứ trở lại đây, lịch sử nghiên cứu Đường thi của Trung Quốc có sáng tạo mới, từ quan niệm và phương pháp truyền thống hướng tới quan niệm và phương pháp khoa học. Vì vậy, những công trình nghiên cứu ngày càng mang tính tổng hợp cao, mở rộng mối liên hệ với nhiều lĩnh vực, cho thấy được nhiều chiều, nhiều phương diện đồng thời tính chuyên biệt ngày càng sâu. Nếu ở thời kỳ trung đại, giới nghiên cứu Đường thi khi nhắc đến Thịnh Đường dường như chỉ quan tâm đến Lý Bạch, Đỗ Phủ, có đề cập đến thơ thuộc dòng Vương - Mạnh cũng chỉ là bình điếm thoáng qua, thì ở thời kỳ sau này, các nhà nghiên cứu đã quan tâm nhiều hơn tới Vương Duy, Mạnh Hạo Nhiên, Liễu Tông Nguyên..., đặc biệt đã chú ý hơn tới vấn đề lưu phái, phong cách, thể thức... và coi trọng bình giá nghệ thuật. Trong "*Vương Duy nghiên cứu luận văn sơ biên*", Trần Tài Trí đã tập hợp các công trình nghiên cứu về Vương Duy tại Trung Quốc (bao gồm cả các công trình của các tác giả Nhật Bản, Hàn Quốc) từ năm 1948

đến năm 1999 (dĩ nhiên đây không phải là kết quả đầy đủ nhất). Theo thống kê của chúng tôi, có tất cả 600 công trình, chủ yếu là các bài báo khoa học đăng trên các tạp chí, tập san, học báo của các trường đại học, học viện hoặc chuyên san của một số địa phương. Về thơ miêu tả thiên nhiên của Vương Duy, đa số tác giả sử dụng cụm từ *thơ sơn thủy điền viên* hoặc *thơ sơn thủy, thơ tự nhiên*, rất ít khi dùng cụm từ *thơ điền viên* (120 công trình nghiên cứu dùng cụm từ *thơ sơn thủy điền viên, thơ sơn thủy, thơ tự nhiên* trong khi chỉ có 7 công trình dùng cụm từ *thơ điền viên*). Có thể thấy, với các tác giả Trung Quốc, *thơ điền viên* hay *thơ sơn thủy* dường như không có sự khác biệt, họ thường gộp chung lại gọi là *thơ sơn thủy điền viên*. Tên tuổi của Đào Uyên Minh - người khởi xướng thơ điền viên và Tạ Linh Vận - người bắt đầu thơ sơn thủy cũng thường được nhắc liền nhau.

Hầu hết các tác giả đều cho rằng dòng thơ lấy miêu tả ngâm vịnh cảnh vật sông núi thiên nhiên làm chủ đạo đời Đường mà Vương Duy, Mạnh Hạo Nhiên là đại diện xuất sắc chính là thơ sơn thủy điền viên. Trong cuốn "*Lịch sử văn học Trung Quốc*" của Sở nghiên cứu văn học thuộc Viện Khoa học xã hội Trung Quốc (Dư Quan Anh - Tiền Chung Thư - Phạm Ninh chủ biên), các tác giả cho rằng có "sự phân chia các trường phái theo đề tài... như Vương Duy, Mạnh Hạo Nhiên là nhà thơ sơn thủy điền viên" và nhận định: "các nhà thơ sơn thủy điền viên kế thừa truyền thống nghệ thuật của Tạ Linh Vận và Đào Uyên Minh. Trong việc phản ánh vẻ đẹp thiên nhiên cũng như trong kĩ xảo miêu tả, họ có phát triển thêm và làm cho phong phú hơn" [1,415]. Theo quan niệm của các tác giả cuốn sách, sự khác biệt giữa hai đề tài *sơn thủy* (sông núi) và *điền viên* (ruộng vườn) là không rõ nét vì chúng đều nói về thiên nhiên, về cảnh vật tự nhiên của thế giới khách quan. Nếu có khi nào họ gọi là "thơ sơn thủy" hoặc "thơ điền viên" thì họ cũng vẫn ngầm hiểu nó bao hàm cả cảnh vật sơn thủy và cảnh vật điền viên: "Trong các nhà thơ Thịnh Đường, Mạnh Hạo Nhiên, Vương Duy, Trừ Quang Hy đều nổi tiếng về miêu tả sơn thủy điền viên, phong cách nghệ thuật cũng tương đối gần nhau, nên gọi là phái thơ sơn thủy... Qua thơ của thi phái này ta thấy tiếp sau Tạ Linh Vận, thơ sơn thủy Trung Quốc lại một lần nữa xuất hiện và phát triển, thể hiện một mặt phần thịnh của thơ ca thời kì đó" [1,444]. Sách "*Trung Quốc văn học sử*" (Chương Bồi Hoàn - Lạc Ngọc Minh chủ biên) không có nhận định về phái thơ sơn thủy điền viên song khi nhận xét về các thi nhân tiêu biểu của thơ điền viên là Vương Duy, Mạnh Hạo